

E-DÖNÜŞÜMÜN MUHASEBE MESLEĞİ YETERLİLİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE TÜRKİYE'DE LİSANS DÜZEYİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN MESLEKİ YETERLİLİKLER AÇISINDAN ANALİZİ*

Öğr. Gör. Metin ALLAHVERDİ**

Öğr. Gör. Memiş KARAER***

Araştırma Makalesi / Research Article

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Mart 2019; 21(1); 246-273

ÖZ

246

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi muhasebe alanında elektronik dönüşümlere neden olmuştur. Bu dönüşümler sonucunda muhasebe mesleğinde roller değişime uğramıştır. Artık günümüzde meslek mensuplarından genel muhasebe meslek bilgisinin yansıra teknolojik becerilere de sahip olması beklenmektedir. Bu çalışmada muhasebe mesleği için eğitimde verilmesi gereken becerilerin ortaya çıkarılması ve düzeyinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda Türkiye’de lisans seviyesinde eğitim veren 64 üniversitenin işletme bölümleri incelenmiştir. Çalışma sonunda Türkiye’deki üniversitelerde muhasebe meslek adayı için gerekli olan mesleki beceriler, işletme bilgisi becerileri ve genel bilgi becerilerin yeterli seviyede verildiği buna karşın teknolojik beceri ve mesleki tutum yeterlilik eğitiminin seviyesinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada özellikle Teknolojik beceri (e-dönüşüm yeterliliği) eğitimi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Mesleği, Mesleki Yeterlilik, Muhasebe Eğitimi, E-Dönüşüm, Teknolojik Beceriler.

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M49

* Makale gönderim tarihi: 16.5.2018, kabul tarihi: 04.12.2018.

Bu çalışma 3-7 Mayıs 2017 tarihinde Antalya’da düzenlenen 36. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu’nda “Muhasebede E-Dönüşümün Lisans Eğitimindeki Yeri ve E-Dönüşüm Eğitimi İçin Bir Öneri” başlığı altında sözlü olarak sunulmuştur.

** Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, allahverdi@selcuk.edu.tr, orcid org/.0000-002-8247-4167

*** Selçuk Üniversitesi, Taşkent Meslek Yüksekokulu, mkaraer@selcuk.edu.tr, orcid org/.0000-0001-5187-3790

Atıf: Allahverdi, M. ve Karaer, M. (2019). E-dönüşümün muhasebe mesleği yeterlilikleri üzerindeki etkileri ve Türkiye’de lisans düzeyi muhasebe eğitiminin mesleki yeterlilikler açısından analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(1), 246-273. <http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.424178>.

THE EFFECTS OF E-TRANSFORMATION ON ACCOUNTING PROFESSION QUALIFICATIONS AND ANALYSIS OF UNDERGRADUATE LEVEL ACCOUNTING EDUCATION IN TURKEY IN TERMS OF VOCATIONAL COMPETENCIES

ABSTRACT

The development of information and communication technologies has led to electronic transformations in the field of accounting. As a result of these transformations, roles in the accounting profession have changed. Nowadays, it is expected that professional accounting staff will have technological skills as well as general accounting professions. In this study, it is aimed to find out of skills that should be given in education for the accounting profession and to establish the level. In our study were examined the business departments of 64 universities offering undergraduate education in Turkey. At the end of the study, it was determined that the level of technological competence and professional attitude qualification training is very low, whereas the vocational skills, business knowledge skills and general knowledge skills necessary for accounting profession are given in universities in Turkey. In particular, the study focused on the training of technological competence (e-transformation competency).

Keywords: Accounting Profession, Vocational Qualification, Accounting Education, E-Transformation, Technological Skills.

JEL Classification: M40, M41, M49

1. GİRİŞ

Bilişim ve internet teknolojisi günümüzde hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Bu hızlı gelişim kamu ve özel sektör dünyasını da çok yönlü olarak etkilemiştir. Bu etkileşim sayesinde kamu ve özel sektör, işlemlerinin birçoğunu elektronik ortama aktarmaya başlamıştır. Böylelikle kurumlar işlemlerinde hızlı ve maksimum faydayı sağlayacak dönüşümler gerçekleştirmiştir. Özellikle kamu yönetiminin mali alanda yapmış olduğu e-dönüşümler özel sektörü de buna uyum sağlamayı zorunlu kılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler işletmelerdeki muhasebe uygulamalarında köklü değişikliklere sebep olmuştur. Böylelikle muhasebenin kelime literatürünün önünde “e” harfi ile birlikte yeni kavramları ortaya çıkarmıştır. Bu kavramların günümüzde muhasebe mesleğini profesyonel olarak icra eden kişilerin nitelikleri arasında olması gerektiği bir gerçekliktir.

Türkiye’deki üniversitelerde, muhasebe eğitimi veren bölümlerin çoğu öğrencinin mali müşavirlik unvanı veya ön muhasebe unvanına sahip olabilmesi için gerekli nitelikleri sağlayacak müfredata sahiptir. Fakat muhasebenin gerek işletmelerde gerekse de mali müşavirlik bürolarındaki uygulama alanlarının tamamı elektronik ortama dönüşmüştür. Bu yüzden muhasebe mesleğine yeni başlayan öğrenciler elektronik uygulamaları gerçekleştirmekte zorluk çekmektedirler. Özellikle işletmelerin muhasebe departmanlarında çalışan mali müşavirlerin veya muhasebe elemanlarının,

yeni ortaya çıkan kavramlardaki eksikliklerini tamamlamak için danışmanlık, özel eğitim, mali müşavirler odasının düzenlemiş olduğu seminer veya eğitimlere başvurduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla üniversitelerdeki muhasebe eğitim müfredatlarının, mesleğin teknolojiyle birlikte hızlı dönüşümüne ayak uyduramadığını düşünmekteyiz. Bu bağlamda çalışmanın ana amacı muhasebe meslek adaylarının günümüzde eğitimle kazanılması gereken yeterlilikleri Türkiye’deki muhasebe eğitimi veren lisans bölümleri açısından incelemektir.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde muhasebenin bilgi teknolojileri ile olan etkileşimi incelenmiş ve muhasebe mesleğinde e-dönüşümle birlikte ortaya çıkan kavramlar aktarılmıştır.

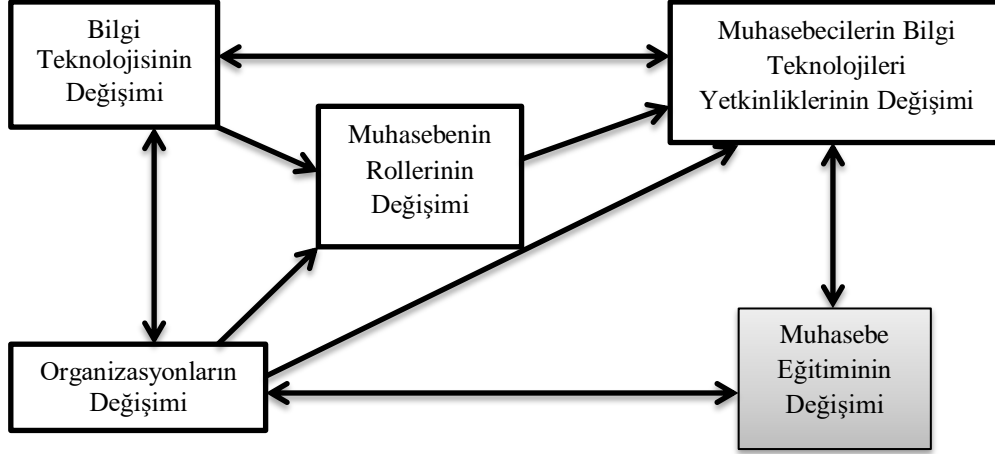
E-dönüşüm için kazanılması gereken yeterlilikten önce muhasebe meslek adayı gerek kanuni zorunluluktan gerekse de uluslararası anlaşmalardan doğan yeterlilikleri yerine getirmelidir. Bu yüzden çalışmamızın ikinci bölümünde ulusal ve uluslararası düzeyde muhasebe mesleğinde gerekli olan nitelikler incelenmiştir. Bu nitelikler belirli bir eğitim müfredatını ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkan bu müfredat çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınmıştır.

E-dönüşümün muhasebe meslek adaylarında gerektirdiği yeterlilikler dördüncü bölümde ele alınmış ve bu bölümde bir ders planı ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın son bölümünde gerek muhasebe meslek adaylarının eğitimle kazanması gereken yeterlilikler ve e-dönüşümle ilgili ortaya koyulan ders planının Türkiye’deki üniversitelerde hangi oranda karşılandığı incelenmiştir.

2. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN MUHASEBE MESLEĞİNE ETKİLERİ VE MESLEKTEKİ DÖNÜŞÜM

Başlangıçta işletmeler açısından ekonomik faaliyetleri kayıt altına alma, özetleme ve raporlama gibi basit işlemleri elle gerçekleştirebilen, devlet açısından ise denetim ve vergi hesaplama araçları olarak kullanılan muhasebe mesleği, günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte işlevlerini değiştirme ve çeşitlendirme gereği hissetmiştir. Çünkü bilgi ve iletişim teknolojileri Hunton (2002)’a göre son otuz yıldır iş uygulamalarında büyük değişimlere, hıza ve ivmelenmelere neden olmuştur. Ghasemi ve diğerleri (2011) bilgisayarlar, sunucular, internet, kablosuz ve kişisel dijital cihazlar gibi bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarının işletmelerin iş yapma biçimini sonsuza dek değiştirdiğini belirtmiştir. Ayrıca onlara göre yazılım paketleri geleneksel operasyonları ve üretim süreçlerini de geliştirmiştir.

Şekil 1. Bilgi Teknolojilerindeki Değişimin ve Organizasyonel Değişikliğin Muhasebe Mesleğine Etkisi

Kaynak: Mgaya & Kitindi, 2008: 369.

Bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT), bilginin dağıtımı ve iletilmesi için toplanması, işlenmesi ve daha sonra depolanmasını kolaylaştıracak bilgisayar, yardımcı ekipman ve iletişim altyapısını kapsamaktadır. Başka bir deyişle BİT, bilginin toplanması, depolanması, işlenmesi, yaygınlaştırılması ve kullanılması için kullanılan bir donanım ve yazılım koleksiyonudur. Teknolojideki hızlı gelişmeler bilginin işlendiği geleneksel yöntemleri, iletişim çalışmalarını ve sunulan hizmetleri büyük ölçüde değiştirdi. (Patrick ve diğerleri 2013, 327). Bilgi teknolojisi kâr amaçlı veya kâr amaçsız kuruluşların tümünde faaliyetlerin desteklenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. Profesyonel muhasebe meslek mensupları her türlü bilgi sisteminin çeşitli düzeylerde kullanıcısı olmakta birlikte söz konusu sistemlerin işletmelerde geliştirilmesinde, işletmelere uyarlanmasında, söz konusu sistemlerin yargılanmasında önemli görevler üstlenebilmektedirler (Pekdemir ve Önal 1999, 7). İş dünyasında muhasebe mesleği olarak bilgi teknolojisi (BT) kullanma becerisine olan talep günümüzde daha da yoğunlaşmaktadır (Weli 2015, 18).

Bilgi teknolojilerindeki değişiklikler ve gelişmeler organizasyonların faaliyetlerinde içsel değişikliklere uğramasına neden olmuştur. Bu organizasyonel değişiklikler, bilgi teknolojisindeki değişikliklerle birlikte, muhasebecilerin organizasyonlardaki rollerinin yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu, muhasebecinin gerektirdiği ilgili bilgi teknolojisi becerilerinin yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Yeni bilgi teknolojisi becerilerine duyulan ihtiyaç, muhasebe

eğitiminde değişiklikler meydana gelmesi anlamına gelir. Muhasebe eğitimindeki her türlü değişikliğin, muhasebecinin bilgi teknolojisi becerileri, değişen organizasyonel çevre, muhasebecinin değişen rolü ve bilgi teolojisinin kendisindeki değişimi üzerindeki etkisi açısından değerlendirilmesi gerekecektir (Mgaya ve Kitindi 2008, 369).

Bilgi teknolojilerinin muhasebe üzerinde en büyük etkisi, işletmelerin mali işlemlerini takip etmek ve kaydetmek için bilgisayarlı sistemleri geliştirip kullanabilmesi olmuştur. Kağıt defterler, manuel tablolar ve elle yazılmış mali tablolar, bireysel işlemleri finansal raporlara hızla sunabilen bilgisayar sistemlerine dönüştürülmüştür. Popüler muhasebe sistemlerinin çoğu belirli endüstrilere veya işletmelere göre uyarlanabilir. Bu, işletmelerin yönetim kararları için hızlı ve kolay bir şekilde bireysel raporlar oluşturmalarını sağlar. Bilgisayarlı muhasebe sistemlerinin diğer avantajları şu şekilde özetlenebilir (Ghasemi ve diğerleri 2011, 113-114):

- *Artan İşlevsellik:* Bilgisayarlı muhasebe sistemleri, muhasebe bilgilerinin zamanlamasını artırarak muhasebe bölümlerinin işlevselliğini de geliştirmiştir. Finansal bilgilerin zamanlamasını iyileştirerek, muhasebeciler, yönetimin mevcut işlemleri doğru biçimde gösteren bir rapor ve operasyon analizi hazırlayabilir. Ayrıca finansal raporların sayısı bilgisayarlı sistemlerle birlikte geliştirildi; nakit akım tabloları, bölüm kârı veya zararı ve pazar payı raporları artık bilgisayarlı sistemlerle daha da erişilebilir durumda gelmiştir.

- *Geliştirilmiş Doğruluk:* Bilgisayara dayalı muhasebe sistemlerinin çoğu, mali tablolar hazırlanmadan önce tüm işlemlerin ve hesapların doğru dengelenmesini sağlamak için iç kontrol ve denge önlemlerine sahiptir. Bilgisayarlı sistemler ayrıca, günlük kayıtların iletim sırasında dengesiz kalmasına izin vermeyecek ve bireysel işlemlerin doğru bir şekilde kaydedilmesini sağlayacaktır. Doğruluk, finansal bilgiye erişimi olan muhasebecilerin sayısını sınırlandırarak da geliştirilmiştir. Muhasebecilerin daha az erişmesi, finansal bilgilerin yalnızca kalifiye denetçiler tarafından ayarlanmasını sağlar.

- *Daha Hızlı İşlem:* Bilgisayarlı muhasebe sistemleri, muhasebecilere büyük miktarlarda finansal bilgiyi hızlı bir şekilde işleme imkânı tanır. Bireysel işlemler için daha hızlı işlem süresi, her hesap dönemini kapatmak için gereken süreyi de azaltır. Ay ya da yılsonu kapanış dönemleri, yıl sonu vergi hesaplamaları muhasebe departmanlarında daha uzun saatler ve daha fazla işçilik masrafı ile sonuçlanır. Bu sürenin kısaltılması ile işletmelere, genel faaliyet verimliliğini artıran maliyet kontrolü konusunda yardımcı olur.

- *Daha İyi Dış Raporlama:* Dış yatırımcılar ve menfaat sahiplerine verilen raporlar bilgisayarlı muhasebe sistemleri ile geliştirildi. Geliştirilmiş raporlama, yatırımcıların bir işletmenin büyüme fırsatları için iyi bir yatırım olup olmadığını ve yüksek değerli bir işletme olma potansiyeline sahip olduğunu belirlemelerine olanak tanır. İşletmeler bu yatırımcıları kendilerine çekerek, genişleme için gerekli olan öz sermaye finansmanı için kullanabilirler.

Son yıllardaki bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, küreselleşme sürecinin hızlanması ve buna paralel olarak ulus devlet anlayışının değişmesi ve güç kaybetmesi, demokrasiye ve insan haklarına verilen önemin yoğunlaşması, piyasanın güçlenmesi ve devletin küçültülmesine yönelik düşüncelerin artması, geleneksel yönetim anlayışının halkın artan taleplerini ve beklentilerini karşılamakta yetersiz kalması ve yeni kamu yönetimi anlayışının gelişimi gibi birçok faktör, kamu yönetimini önemli ölçüde etkilemiştir (Negiz 2011, 500).

Bilişim teknolojileri devletin rutin bürokratik işlemlerini kolaylaştırarak işletmelerin ve vatandaşların daha basit, hızlı, güvenilir, verimli ve etkin bir biçimde bilgi elde etmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca kamu işlemleri, teknolojinin sunduğu fırsatlarla denetim işlevini sıklaştırmış ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele yeni bir boyut kazanmıştır.

Tüm bu fırsatlar hem işletmelerin hem de devletin “elektronik” kelimesini birçok işlemlerinde kullanmasına neden olmuştur. Böylelikle elektronik dönüşüm devri başlamış ve ortaya yeni kavramlar çıkmıştır. “Elektronik ticaret”, “elektronik işletme” gibi kavramlar bir işletmenin, hızla değişen ve gelişen bilişim ve iletişim teknolojilerini de kullanarak, iş yapma şekli ve süreçlerinin verimliliğinde, kurum kültüründe, çalışanlarının etkinliğinde sağladığı değişim olurken (İşevi ve diğerleri 2004, 5), “elektronik devlet”, “elektronik vergi”, “elektronik belediye” gibi kavramlar vatandaş ve devlet ilişkilerinde, vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerini yerine getirmesinde, devletin de vatandaşa karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetleri karşılıklı olarak elektronik iletişim ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesini sağlayan ve istenildiği takdirde e-ortamda ibraz edilebildiği sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Erkul 2004, 212).

Muhasebenin bilgi ve iletişim teknolojisi ile etkileşimi onun da elektronik dönüşümden uzak kalmamasını sağlamıştır. Böylelikle muhasebe uygulamaları elektronikleşmiş ve e-uygulamalar kavramı ortaya çıkmıştır. Meslekteki elektronik uygulamalar ülkenin maliye bakanlığı ile koordineli olarak kullanıma açılmıştır. “Elektronik fatura”, “elektronik defter”, “elektronik beyanname”, “elektronik arşiv” gibi kavramlar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte oluşan yeni elektronik dönüşüm kavramları muhasebeciler için kazanılması gereken yeni becerileri ortaya çıkarmıştır. Bilgi teknolojisinin kendisi, muhasebecilerin bilgi teknolojisi becerileri ve yetkinlikleri olmadan anlamlı ve ilgili bilgileri üretilmez. Kurumsal kaynak planlaması (Enterprise Resource Planning - ERP), veritabanı sistemleri, çevrimiçi uygulama ve işletme muhasebe yazılımları gibi bilgi teknolojisi gelişmeleri, finansal çevre üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve muhasebecileri, teknolojik çevreyle baş etmeye yönelik becerilerini revize etmeye zorlanmaktadır.

3. MUHASEBE MESLEĞİ İÇİN GEREKLİ OLAN ULUSAL VE ULUSLARARASI YETERLİLİKLER

Mesleki yeterlilik, belirli bir mesleki alan, iş, rol, örgüt bağlamı ve görev durumunda sürdürülebilir etkili performans (problem çözmeyi, yeniliği gerçekleştirmeyi ve dönüşümü yaratmayı içeren) sağlamak için genel, entegre ve içselleştirilmiş yetenek olarak görülür. (Mulder 2014, 109). Mesleki yeterlilikte, belirli bir göreve en uygun kişilerin getirilmesi sistemi olarak tanımlanan “liyakat ilkesi”nin benimsenerek hayata geçirilmesi, bir başka deyişle işin layıkıyla yapılabilmesi için, işi yapacak meslek mensubunun taşınması gereken asgari niteliklerin tüm ayrıntıları ile ortaya konulması gerekir (Bayazıtlı ve Çelik 2004, 3).

Profesyonel muhasebeci için yeterlik standartları, muhasebe alanında gelişmiş teknik uzmanlık, genel işte sağlam bir temel ve küresel iş ortamı hakkında çalışan bir bilgidir. Farklı işletme ve muhasebe disiplinlerinden gelen kavramları, liderlik becerilerini, karmaşık finansal ve muhasebe işlemleriyle ilgili bilgileri analiz etme ve iletişim kurma becerisi ve mesleğin etik standartlarına güçlü bir bağlılık yeteneği de beklenen diğer yeterliliklerdir (Andone 2007, 16-17). Uluslararası gelişmeler ile küresel ekonomi ve küresel işletmeler, muhasebe mesleğinin ve muhasebe uygulamalarının uluslararası bir niteliğe kavuşmasını gerektirmiştir. Muhasebe mesleğinin uluslararası nitelikleri, uluslararası denetim ve güvence standartları, uluslararası muhasebe eğitimi standartları ve uluslararası etik kuralları ile belirlenmiştir (TÜRMOB 2014, 4).

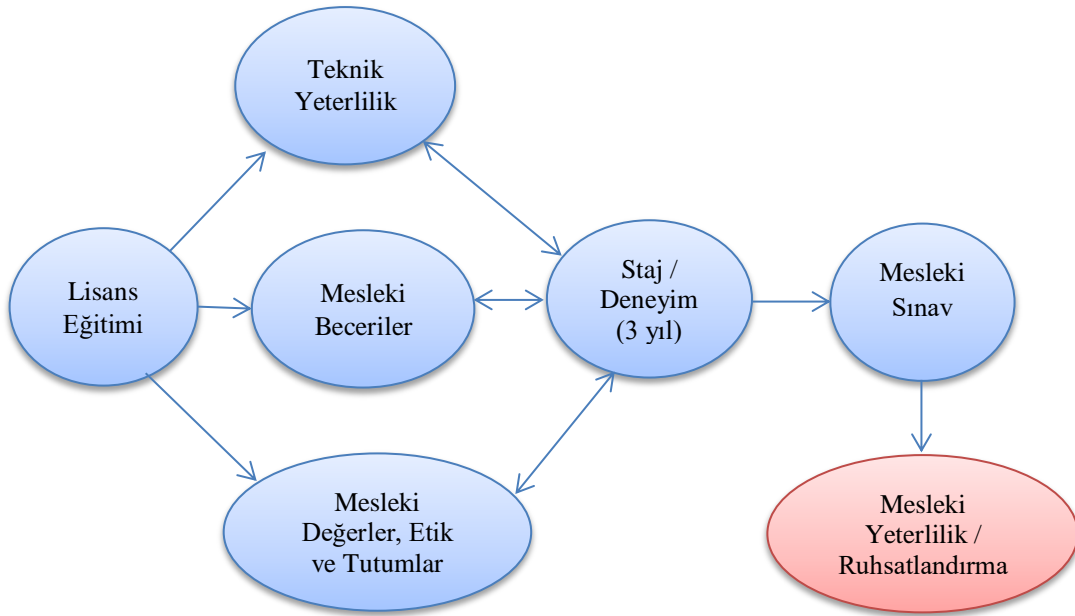
Muhasebe meslek mensuplarının yeterlikleri ve muhasebe mesleğinin gelişimi çerçevesinde, muhasebe eğitiminin uluslararası alanda belirli bir kalite düzeyinde gerçekleştirilmesi ve devamlılığın sağlanabilmesi için Uluslararası Muhasebe Federasyonunun (International Federation of Accountants - IFAC) bir kuruluşu olan Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları Kurulu (International Accounting Education Standards Board - IAESB) tarafından 8 adet (Bknz Tablo 1) Uluslararası Eğitim Standartları (International Education Standards - IES) yayınlanmıştır (Türker ve diğerleri 2015, 9)

Tablo 1. Uluslararası Eğitim Standartları (UES)

UES 1	Muhasebe Mesleği Eğitim Programına Giriş Kuralları	Mesleki Eğitime Giriş Şartları
UES 2	Teknik Yeterlilik	İlk Mesleki Gelişim
UES 3	Mesleki Beceriler	
UES 4	Mesleki Değerler, Etik ve Tutumlar	
UES 5	Staj	
UES 6	Mesleki Yeterliliğin Değerlendirilmesi	
UES 7	Sürekli Mesleki Gelişim	Mesleki Gelişim
UES 8	Finansal Tabloların Denetimlerinden Sorumlu Sözleşme Sorumlu Ortağı İçin Mesleki Yeterlilik	

Kaynak: IAESB 2017. “Handbook of International Education Pronouncements”, Published by IFAC, New York, USA. uyarlanarak hazırlanmıştır.

Bu standartlara göre IFAC muhasebe mesleğine giriş için ön şartı eğitimidir. Eğitim, muhasebe mesleğini seçenlerin mesleğe giriş kararı vermeden önce mensubu oldukları ülkenin genel eğitim süreci içinde tamamlamak zorunda oldukları eğitim düzeyidir. Eğitimle birlikte muhasebe meslek adayı teknik ve mesleki becerileri kazanmaktadır. Mesleğe giriş için gerekli ikinci koşul olan uygulama deneyimi kısaca staj olarak nitelendirilmekte, asgari 3 yıllık süre içinde bir meslek mensubunun gözetiminde gerçekleşmektedir. Staj ile birlikte aday deneyim kazanmakta ve eğitimine uygulamalı olarak devam etmektedir. Ayrıca deneyim ve eğitimle birlikte mesleki değerleri etik ve tutumu da öğrenmektedir. Meslek sınavı ise belirlenmiş konulardan meslek mensuplarının uygulama eğitimini (staj) tamamladıktan sonra başarmak zorunda oldukları mesleki yeterlilik sınavıdır. Mesleki sınavdan başarıyla geçenler gerekli yeterliliği sağlamış olarak ulusal meslek kuruluşuna üyeliğe hak kazanır.

Şekil 2. Uluslararası Profesyonel Muhasebe Mesleği Yeterlilikleri

Kaynak: Türker ve diğerleri (2015), “Uluslararası Eğitim Bildirileri El Kitabı”ndan uyarlanarak çizilmiştir.

Türkiye’de profesyonel muhasebe mesleği ile ilgili 1989 yılında 3568 sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” yürürlüğe girmiş fakat 10.7.2008 Tarih ve 5786 sayılı yasa ile yasanın adından ve yasanın içeriğinden “Serbest Muhasebecilik” çıkarılmıştır. 2008 yılında yapılan bu değişiklikle kanunun yeni ismi “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” olmuştur. Bu tarihten sonra mesleğe ilk adım için fakülte mezunu olma zorunluluğu getirilmiş, ayrıca staj süresinin uzatılması ve mesleğe sınavsız geçişlerin kaldırılmasıyla mesleğin eğitim düzeyi yükseltilmiştir (Gençoğlu ve İşseveroğlu 2010, 30).

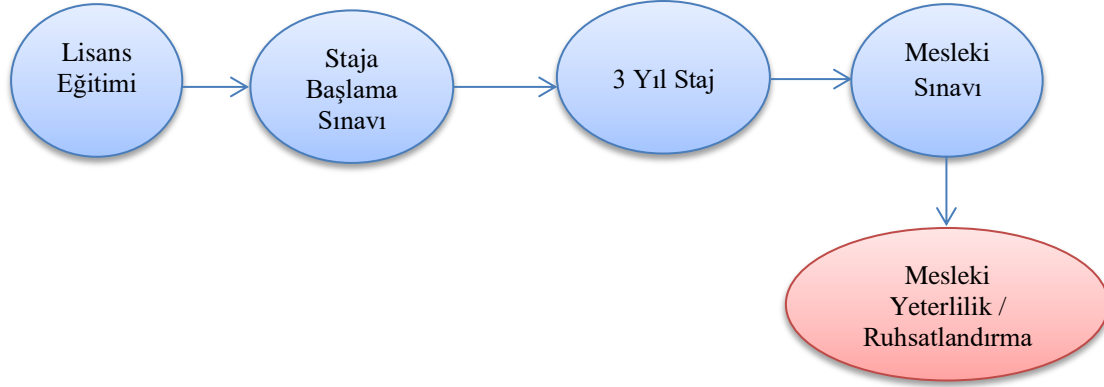

Tablo 2. 3568 Sayılı Kanun’a Göre Türkiye’de Profesyonel Muhasebe Standartları

T.C. vatandaşı olmak	Genel Şartlar
Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak	
Kamu haklarından mahrum bulunmamak	
Bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmamak	
Ceza veya disiplin soruşturması sonucunda memuriyetten çıkarılmış olmamak	
Meslek şeref ve haysiyetine uymayan durumları bulunmamak	
Lisans mezunu olmak	Özel Şartlar
Staj	
Meslek Sınavı	
Ruhsat almak	

Kaynak: 3568 Sayılı Yasa 1989, 7082

3568 sayılı yasaya göre Türkiye’de profesyonel muhasebe mesleğini icra edebilmek için genel ve özel şartları yerine getirmek gerekir. Genel şartlar daha çok meslek adayının hukuki sabıkası ile ilgilidir. Özel şartlar ise uluslararası eğitim standartlarına paralel olarak karşımıza çıkan, meslek adayının eğitim ve sınav şartlarının belirlendiği özelliklerdir.

Şekil 3. Ulusal Profesyonel Muhasebe Mesleği Yeterlilikleri

Kaynak: 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu (1989)’na göre hazırlanmıştır.

Kanunda meslek adayının hangi bölümlerden eğitim alması gerektiği yazmasına rağmen bu eğitimler sonucunda hangi yeterliliğe sahip olması gerektiği ile bilgiler yer almamaktadır. Bunun için 3568 sayılı yasanın 2. maddesinin muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleğinin konularına ve meslek odası tarafından yapılan “staja başlama sınavı” ile “meslek sınavı”nın konularına bakmak gerekir.

4. MUHASEBE MESLEĞİ İÇİN EĞİTİMDE VERİLMESİ GEREKEN YETERLİLİKLER

Uluslararası eğitim standartları, meslek adayının eğitimle kazanması gereken yeterlilikleri Tablo 3’te görüldüğü gibi “teknik yeterlilikler”, “mesleki beceriler” ve “mesleki değerler, etik ve tutumlar” olmak üzere üç başlıkta toplamıştır.

Tablo 3. Uluslararası Eğitim Standartlarına Göre Yeterlilikler

Teknik Yeterlilikler	Mesleki Beceriler	Mesleki Değerler, Etik ve Tutumlar
Finansal Muhasebe ve Raporlama	Entelektüel	Mesleki Şüphecilik ve Mesleki Yargı
Yönetim Muhasebesi	Kişilerarası ve İletişim	Etik İlkeler
Finans ve Finansal Yönetim	Kişisel	Kamu Yararına Bağlılık
Vergilendirme	Organizasyonel	
Denetim ve Güvence		
Yönetişim, Risk Yönetimi ve İç Kontrol.		
İş Hukuku ve Düzenlemeleri		
Bilgi Teknolojisi		
İşletme ve Organizasyonel Çevre		
Ekonomiler		

Kaynak: Türker ve diğerleri 2015, 63-92'den hazırlanmıştır.

Mesleki beceriler bünyesindeki yeterlilik alanları, entelektüel ve organizasyoneli içerir; teknik yeterlilik bünyesindeki yeterlilik alanları, finansal muhasebe ve raporlama, vergilendirme ve ekonomiyi içerir; mesleki değerler, etik ve tutumlar bünyesindeki yeterlilik alanları, etik ilkelerin yanı sıra mesleki şüphecilik ve mesleki yargıyı içerir (Türker ve diğerleri 2015, 81).

3568 sayılı yasanın 2. maddesinde muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleğinin konusu belirlenmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi profesyonel muhasebecilerin kazanması gereken 10 adet mesleki beceri bulunmaktadır.

Tablo 4. 3568 Sayılı Yasaya Göre Meslek Konuları

Meslek konuları	
Defter tutmak	Muhasebe prensiplerine hakim olmak
Bilanço hazırlamak	Muhasebe sistemlerini kurmak ve geliştirmek
Kar-zarar tablosu hazırlamak	Mesleki mevzuatlara hakim olmak
Beyanname hazırlayabilmek	Diğer ticari veya resmi belgeleri hazırlayabilmek
İşletmecilik bilgisi	Mali rapor düzenleyebilmek ve analiz edebilmek

Kaynak: 3568 Sayılı Yasa 1989, 7081

Türkiye'de 1993 yılında, TÜRMOB tarafından faaliyete geçirilen Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim Staj Merkezi (TESMER) her iki sınavı koordine etmektedir. Her iki sınavın konuları Tablo 5'te görüldüğü gibidir.

Tablo 5. Türkiye'de Muhasebe Stajı ve Meslek Sınavı Konuları

Staj sınav konuları	Meslek sınavı konuları
Genel Kültür ve Yetenek	Finansal Muhasebe
Türkçe	Finansal Tablolar ve Analizi
Matematik	Maliyet Muhasebesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	Muhasebe Denetimi
Yabancı dil	Vergi Mevzuatı ve Uygulaması
Almanca	Hukuk
Fransızca	Muhasebe ve Mali Müşavirlik Meslek Hukuku
İngilizce	Sermaye Piyasası Mevzuatı

Alan bilgisi	
	Muhasebe ve Denetim
	Finansal muhasebe
	Finansal muhasebe
	Muhasebe bilgi sistemi
	Uluslararası muhasebe kuruluşları
	Türkiye muhasebe standartları
	Maliyet Muhasebesi
	Mali tablolar analizi
	Denetim
	Ekonomi ve Maliye
	Ekonomi
	Maliye
	Hukuk
	Meslek Hukuku
	Meslek hukuku
	Mesleki değerler ve etik
	İş ve sosyal güvenlik hukuku
	Vergi hukuku
	Ticaret hukuku
	Borçlar hukuku

Kaynak: www.tesmer.org.tr/post/139, www.tesmer.org.tr/soru_cevap sitelerinden hazırlanmıştır (Erişim Tarihi: 18.01.2017).

Tablo 3, 4 ve 5 incelendiğinde konuların birkaçının aynı olduğu görülmektedir. Bunların değerlendirme seviyeleri farklı olsa bile Türkiye’de bir meslek adayının mesleğe giriş öncesi bu konuları akademik eğitim ortamında alması gerekmektedir.

5. MUHASEBEDE E-DÖNÜŞÜMÜN GEREKTİRDİĞİ YETERLİLİKLER

E-Dönüşüm “bilişim teknolojilerinin kullanımının, değişimin doğasında kabul edildiği, bir değişim süreci” olarak tanımlanır (Çetiner 2009, 40). Teknolojik gelişmeler muhasebe mesleğini derinden etkilemiştir. Günümüzde genel muhasebeden denetime kadar muhasebenin her alanında bilgisayardan yararlanılmaktadır. Bilgisayar donanım ve yazılımlarının kullanılması becerileri eğitim sürecinde öğrenciye mutlaka öğretilmelidir. Teknolojik gelişmeler aynı zamanda muhasebe eğitiminde kullanılan ders araç ve gereçlerini de etkilemiştir. Muhasebe programlarında söz konusu araç ve gereçlerin teknoloji ile uyumlu olması gerekir (Elmacı ve Sevim 2013, 261). Profesyonel bir muhasebeci sadece kayıt işlemlerini değil muhasebe bilgisinin önemini de değerlendirmekle yükümlüdür. Bu nedenle, artan kariyer fırsatları için bilişim teknolojileri ile ilgili bilgi sahibi olmalıdır (Ramaj ve diğerleri 2014, 5).

Muhasebe bilgilerinin kalitesi, donanım ve yazılımın güvenilirliğine, ayrıca muhasebe yazılımındaki personel yeterliliğine bağlıdır. Sadece muhasebe ve ekonomik yasalar bilen bir çalışan, bilgi çağının talebini karşılamayabilir. Muhasebe teorisini bilen, pratikte ustalığı olan,

ekonomik yasaları bilen ve bilgi teknolojisini en iyi şekilde kullanabilen insanlar daha iyi karşılanır (Liyan 2013, 750).

Muhasebeciler, bilgi teknolojisinin muhasebe sektöründe yaptığı ilerlemeler nedeniyle yeni beceriler kazanmaya yöneldiler. Muhasebeciler artık yüksek seviyede bilgisayar ve teknik becerilere sahip olmak zorundadırlar. Bu beceriler, muhasebe profesyonellerinin bilgi ve yeteneklerinin bir parçası olmuştur. Muhasebede elle yapılan birçok iş ve işlemler, teknolojik alanda meydana gelen yenilikler sonucunda, programlar ve e-uygulamalarla yapılmaya başlanmıştır. E-dönüşüm olarak adlandırabileceğimiz bu sürece alışmak için muhasebe meslek mensupları ve bilgi kullanıcıları gerek muhasebe meslek odalarının yapmış olduğu eğitimlerle gerekse de kendi imkanları ile eğitim alarak adapte olmuşlardır (Şenol 2016, 210). Bu nedenle muhasebe meslek adaylarının mesleğe giriş öncesi bilgi teknolojileri, e-dönüşüm ve e-uygulamalar gibi son yıllarda orta çıkmış kavramların getirdiği nitelikleri eğitimle kazanması gerekmektedir. Bu kazanım adayın muhasebecilik mesleğine daha çabuk adapte olmasına ve kendisini sürekli geliştirme konusunda daha fazla istekli olacağını düşünmekteyiz. Burada karşımıza çıkan soru profesyonel muhasebecilerin işlerini daha iyi gerçekleştirmelerine yardımcı olan bilişim teknolojileri ile ilgili yeterlilikler nelerdir? Bu soruya verilecek en iyi cevap Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmiştir. Amerika Mali Müşavirler Enstitüsü'nün (American Institute of Certified Public Accountants) öncülüğünde kurulan, çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu komisyon "Geleceğin Muhasebe Müfredatının İzlenmesi" konusunda araştırmasını tamamlamış ve Eylül 2015 yılında yayınlamıştır (The Pathways Commission 2015, 23-24). Bu araştırmanın sonucuna göre gelecekte muhasebe meslek adaylarının teknoloji yeterliliği için Tablo 6'da gösterilen en iyi 25 teknolojinin sıralaması yapılmıştır.

Tablo 6. En İyi 25 Teknolojik Beceri Alanı

Derecesi	Teknoloji	Açıklama
1	Elektronik Tablolar	Bir bilgisayar uygulaması kullanarak verileri satır ve sütunler halinde oluşturmak, düzenlemek ve analiz etmek. Örnek; Microsoft Excel
2	İş Zekâsı ve Analitik Teknolojileri	Zamanında doğru kararların alınması için, bir işletmenin operasyonlarını, finansal performansını ve pazarlarına ait verilerini analizinde yardımcı olan teknolojilerdir. Örnekler: Cognos, Tableau.
3	Veritabanı Yönetim Yazılımı	Kullanıcılara ve programcılara elektronik verileri oluşturmak, güncellemek, geri almak ve yönetmek için sistematik bir yol sağlar. Örnekler: Microsoft Access, Oracle.
4	ERP Yazılımları	Finans, insan kaynakları yönetimi, malzeme yönetimi, satış ve dağıtım gibi iş fonksiyonlarını planlamak, iletmek ve kontrol etmek için kullanılan ortak bir veritabanına bağlı tümleşik yazılım modülleri kümesi. Örnekler: Oracle, SAP.
5	Muhasebe ve Vergi Araştırma Yazılımı	Genellikle muhasebe otoritelerinden ve vergi yayınları ile diğer araştırma yayınları gibi ilgili kaynakları aramak için kullanılan Internet uygulamaları. Örnekler: Enstitüler, Odalar, Üniversiteler,

		Dergiler.
6	Güvenlik Teknolojileri	Bilgi sistemlerine yetkisiz erişim, kullanım, açıklama, bozulma, değişiklik veya imhadan korumaya yardımcı olan teknolojiler. Örnek: McAfee Security Scan Plus.
7	İletişim Yazılımı	Bireylere mesafeler üzerinden bilgi iletme ve alma izni verir. Örnekler: Outlook (e-posta yazılımı), Twitter (sosyal medya yazılımı) ve WebEx (web konferans yazılımı).
8	Muhasebe Yazılımı	Finansal olayları kaydetmek ve gelir tabloları, bilanço ve nakit akışı tabloları gibi finansal raporlar oluşturmak için kullanılır. Örnek: Logo, ETA, Luca
9	Kelime İşleme Yazılımı	Mektuplar ve raporlar gibi belgelerin girişini ve hazırlanmasını kolaylaştırır. Örnek: Microsoft Word.
10	Bulut Bilişim Teknolojileri	Minimum yönetim çabası veya servis sağlayıcı etkileşimi ile hızla tedarik edilebilen ve serbest bırakılabilir paylaşımlı bir yapılandırılabilir hesaplama kaynakları havuzuna (ör. Uygulamalar, sunucular ve hizmetler) her yerde, uygun, isteğe bağlı ağ erişimini sağlar. Örnekler: NetSuite ve QuickBooks çevrimiçi (bir hizmet olarak yazılım), Amazon Web Hizmetleri ve DropBox (hizmet olarak altyapı), Windows Azure (hizmet olarak platform).
11	Genelleştirilmiş Denetim Yazılımı	Denetçilerin çeşitli veri tabanlarından, uygulama yazılımlarından ve diğer kaynaklardan veri çıkardığı ve daha sonra analiz ve denetim işlevlerini yapmalarına izin veren teknolojilerdir. Örnekler: İçden, CAP
12	Yönetim, Risk Yönetimi ve Uyumluluk Yazılımı	Örgüt çapında yönetim, risk ve uyumluluk için bütünsel, bütünsel bir yaklaşımı desteklemek için kullanılır. Örnek: SAP GRC.
13	Sunum Yazılımı	Görsel yardımlar olarak fikirleri ve diğer bilgileri bir gruba iletmek için kullanılan bir bilgisayar uygulaması. Örnek: PowerPoint
14	Sorgu Dilleri	Elektronik verilerin alınması ve değiştirilmesi için bilgisayar dilleri. Örnek: SQL
15	Büyük Veri Teknolojileri (Big Data)	Yüksek hızda yakalama, keşif ve / veya analiz yaparak, çok geniş bir veri çeşidinden ekonomik olarak değer yaratmak üzere tasarlanmıştır. Örnek: Hadoop.
16	Diyafram Oluşturma Yazılımı	İş süreci özellikleri, akış şemaları ve organizasyon şemaları gibi şemaları oluşturmak, değiştirmek ve doğrulamak için kullanılır. Örnek: Microsoft Visio.
17	İnternet Araştırma Yazılımı	İnternette belirli bir konuyla ilgili bilgileri aramak ve bunları ele geçirmek için kullanılır. Örnek: Google
18	Ağ Teknolojileri	Bilgisayarları ve cihazları birbirlerine bağlamak; iletişim, veri ve uygulamalara erişmek ve bilgi paylaşımını sağlamak için kullanılır. Örnekler: TCP / IP (İletim Kontrol Protokolü / İnternet Protokolü), VPN (Sanal Özel Ağ).
19	Raporlama Yazılımı	Verileri anlamlı ve anlaşılır bir şekilde sunmaya yardımcı olur. Örnek: Crystal Reports.
20	Vergi Hazırlama Yazılımı	Vergi beyannamelerini tamamlamak için tasarlanmış bilgisayar yazılımı. Örnek: TurboTax, E-beyanname
21	XBRL (Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili)	İşletme ve finansal verilerin elektronik iletişimi için XML tabanlı bir dil.
22	Gizlilik Teknolojileri	Bilgilerin uygun kullanımını kontrol etmenize yardımcı olur: bir varlık hakkında ne ve ne kadar bilgi başkaları tarafından kullanılabilir ve kime kullanılabilir. Örnekler: BitLocker, GnuPG.
23	Uygulama Entegrasyon Teknolojileri	Çeşitli yazılım uygulamalarının entegrasyonunu ve aralarında bilgi paylaşımını etkinleştiren programlardır. Örnekler: Verileri paylaşmak için XML (Genişletilebilir İşaretleme Dili), ODBC (Açık Veritabanı Bağlantısı), Mule (Kurumsal Hizmet Veriyolu).
24	Programlama Dili	Bilgisayarlara belirli görevleri yerine getirmelerini söyleyen komut

		kümeleri oluşturmak için kullanılır. Örnekler: Java, Visual Basic
25	Mobil Teknolojiler	Yazılımı (arayüz ve uygulamalar) ve iletişimi (ağ hizmetleri) içeren el aygıtları. Örnek: iPhone (akıllı telefon).

Kaynak: The Pathways Commission 2015, 23-24.

Tablo 6'daki Teknolojik beceriler bir muhasebe meslek adayı için yeterli becerileri sağlayacak gibi görünse de ulusal bazda ele alındığında bu yeterliliklere birtakım ilaveler yapmakta mümkündür. Ayrıca yukarıdaki bazı Teknolojik beceriler eğitim için ortak başlıklar altında toplanabilirler. Örneğin; “kelime işlem yazılımı”, “sunum yazılımı” ve “diyagram oluşturma yazılımı” “ofis programları eğitimi” adı altında birleştirilebilirken, “muhasebe yazılımı” ve “vergi yazılımı” “muhasebe yazılımı eğitimi” adı altında birleştirilebilir. Böylelikle, muhasebe mesleği için gereken e-dönüşüm yeterlilikleri aşağıda düzenlenen Tablo 7’de görüldüğü gibi yapılandırılabilir.

Tablo 7. E-dönüşüm Yeterlilikleri (Teknolojik Beceriler)

E-Dönüşüm Yeterlilikleri (Teknolojik beceriler)	Temel Seviye	Temel bilgisayar eğitimi
		Ofis Programları eğitimi
		İnternet eğitimi
		İletişim yazılımı eğitimi / Mobil teknolojiler
		Güvenlik teknolojileri eğitimi
	Orta Seviye	Muhasebe yazılımı eğitimi
		Elektronik uygulamalar eğitimi
		Veri tabanı yönetim yazılımı
	İleri Seviye	ERP yazılımı eğitimi
		Genelleştirilmiş denetim yazılımları eğitimi
		Bulut bilişim eğitimi

Kaynak: “Geleceğin Muhasebe Müfredatının Peşinde” raporundan hazırlanmıştır. The Pathways Commission 2015, 23-24.

Buna göre E-dönüşüm yeterlilikleri üç seviyede oluşturulmuştur. Temel seviye muhasebe meslek adayı için gerekli olan temel bilgisayar eğitimi ile başlamaktadır. Daha sonra kelime yazımı, sunum hazırlama ve excel gibi programları kapsayan ofis programlarının öğrenilmesi ile devam edilir. İnternet eğitimi ise web sayfası düzenleyebilme, bilgisayarları ve cihazları bağlamak, internette araştırma yapabilme gibi yeterliliklerin kazanılması ile ilgilidir. Bireylerin mesafelere göre bilgi alıp göndermelerine izin veren iletişim yazılımları ve mobil teknolojilerin kullanımı ile ilgili yeterlilikler temel seviyenin dördüncü sırasında yer almaktadır. Son sırada ise bilgi ve bilgi sistemlerini yetkisiz erişime, kullanma, açıklama, bozulma, değiştirme veya imha etmeye karşı korumaya yardımcı olan güvenlik teknolojilerinin eğitimi yer almaktadır.

Orta seviye ise daha muhasebe uygulamalarının kapsadığı “muhasebe yazılımları” yeterlilikleri ile başlamaktadır. Burada aday piyasadaki yazılımlar hakkında bilgi almasının yanı sıra aldığı

teorik eğitimleri bilgisayar uygulamaları ile birlikte gerçekleştirme becerisini kazanmaktadır. İkinci sıradaki e-uygulamalar ise, e-dönüşüm ile birlikte ortaya çıkmış olan elektronik fatura sistemi, elektronik beyanname, elektronik vergi gibi ulusal seviyedeki uygulamaların öğrenilmesidir. Orta seviyenin son sırasında elektronik veri oluşturmak, güncellemek, almak ve yönetmek için sistematik bir yol sağlayan veri tabanı yönetimi becerisi yer alır.

Tablo 7’de son seviye olan ileri seviye’nin ilk aşaması işletmelerde kullanılan finans, insan kaynakları yönetimi, malzeme yönetimi, satış ve dağıtım gibi iş fonksiyonlarını planlamak, iletişim kurmak ve kontrol etmek için kullanılan ortak bir veritabanına bağlı entegre yazılım modülü seti olan ERP yazılımı yeterliliğidir. Denetçilerin çeşitli veri tabanlarından, uygulama yazılımlarından ve diğer kaynaklardan veri çıkardığı ve daha sonra analiz ve denetim yordamlarını yapmalarına izin verdiği genelleştirilmiş denetim yazılımları son seviyenin ikinci aşamasıdır. Son sırada ise minimum yönetim çabası veya servis sağlayıcı etkileşimi ile hızla tedarik edilebilen ve serbest bırakılabilir paylaşımlı bir yapılandırılabilir hesaplama kaynakları havuzuna (ör. Uygulamalar, sunucular ve hizmetler) her yerde, uygun, isteğe bağlı ağ erişimini sağlayan bulut bilişim eğitimi ile kazanılan yeterlilik vardır.

Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları Kurulu (IAESB) tarafından yayınlanan ve Uluslararası Eğitim Standartları (IES)’nda belirtilen tüm adaylardan muhasebe meslek mensubu olarak ruhsatlandırılmaları için UES 2’de (teknik yeterlilik) belirlenen üç rolden (bilgi sistemleri yöneticisi, değerlendiricisi ve tasarımcısı) en az birinin bilgisine ve kavramasına veya bu rollerden bir kombinasyonuna sahip olması beklenmektedir. Yine aynı standartta bu rollerin oluşabilmesi için aşağıdaki konu alanlarının ve yeterliliklerini kapsamı gerektiği belirtilmiştir (Türker ve diğerleri 2015, 220-221):

- (a) Genel bilgi teknolojisi bilgisi,
- (b) Bilgi teknolojisi kontrol bilgisi,
- (c) Bilgi teknolojisi kontrol yeterlilikleri,
- (d) Bilgi teknolojisi kullanıcı yeterlilikleri ve
- (e) Bilgi sistemleri yöneticisi, değerlendiricisi ya da tasarımcısı görevlerinin ve yeterliliklerinin biri ya da bunların bir karışımı.

Dolayısıyla Tablo 7’de hazırlanan “E-dönüşüm Yeterlilikleri”nin elde edilebilmesi için verilmesi gereken eğitimlerin “Uluslararası Eğitim Standartları”nın şartlarına uygun olduğu ve muhasebe meslek mensubu için gerekli olan “teknolojik becerileri” kapsadığı düşünülmektedir.

6. ÜLKEMİZDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN MUHASEBE MESLEĞİNİN GEREKTİRDİĞİ YETERLİLİKLER AÇISINDAN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde ülkemiz üniversitelerinin İşletme bölümlerinde verilen muhasebe eğitimi müfredatı muhasebe mesleği yeterliliklerini karşılaması açısından incelenecektir.

6.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Analiz çalışmasının iki amacı vardır. Birincisi, işletme bölümlerindeki derslerin muhasebe mesleği yeterlilikleri karşısındaki seviyesini belirlemek, ikincisi ise işletme bölümlerindeki muhasebe eğitiminin e-dönüşümün gerektirdiği “teknolojik beceriler”in karşılama seviyesini belirlemektir.

Bunun için öncelikle yeterliliklerin karşılığı olan derslerin belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmada yeterlilikler aşağıda belirtildiği gibi sınıflandırılmış ve karşılığı olan dersler belirlenmeye çalışılmıştır.

- *Mesleki Beceriler:* İşletmelerde finansal bilgilerin toplanması, ölçülmesi, özetlenmesi, doğrulanması ve analiz süreci, finansal muhasebe, yönetim ve maliyet muhasebesi, vergileme, bilgi sistemleri, denetim, uluslararası muhasebe, kâr amacı gütmeyen kuruluşlara ilişkin muhasebe uygulamaları konularından biri veya daha fazlası hakkında ve finansal verilerin doğruluğunu sağlayacak kontrol süreçleri, yöntemleri ve kavramları konusunda derinlemesine bilgi, muhasebe uygulamalarını etkileyen politik konular, çevresel faktörler ve yasal düzenlemeleri içeren bilgilerin sahip olunmasıdır (Başar 2005, 5-6).

- *İşletme Bilgisi Becerileri:* Bu becerinin alanları; ekonomi, iş çevresi ve kurumsal yönetim, kurumsal davranış, sayısal yöntemler, iş etiği, uluslararası iş ve küreselleşme, finansal piyasalar, yönetim ve stratejik karar alma ve pazarlamadır (Uyar 2008, 97-98).

- *Genel Bilgi Becerileri:* Meslek mensuplarının yabancı dil, matematik, istatistik gibi konularda bilgi sahip olması beklenir çünkü, bu konular aynı zamanda aday meslek mensuplarının girdikleri yeterlilik sınavlarında karşılıklarına çıkmaktadır. Ayrıca meslek mensuplarının tarihteki fikir ve olayların akışını ve günümüzdeki farklı kültürleri bilmesi, kişisel ve sosyal değerlerin farkında olması ve hatta sanat edebiyat ve bilim konularında değerlendirmeler yapabilecek bilgi düzeyine sahip olması gerekir (Başar, 2005, 5).

- *Mesleki Etik, Tutum ve Davranış Becerileri:* Muhasebe meslek mensuplarını bir mesleğin mensupları olarak tanımlayan mesleki davranış ve özelliklerdir. Bunlar, genellikle mesleki davranış ile alakalı olan ve mesleki davranışın ayırt edici özelliklerini tanımlamada temel olarak alınan davranış ilkelerini (Örn. etik ilkeler) kapsar (Türker ve diğerleri 2015, 39).

- *Teknolojik beceriler:* Muhasebecilerin yeterlilik öncesi, bilgi teknolojileri ile ilgili olarak elektronik posta, dijital imza, elektronik dosya, USB kullanımı, tablolar yazılımları, kelime işlemci yazılımlar, dosya ve klasör yönetimi, iletişim yazılımı, web arama, dijital imzalı sertifikalar kullanma, elektronik posta, bilgisayar ağları, mobil araçlar, donanım, elektronik veri transferi, yazılım, veri organizasyonu ve giriş yöntemleri, bilgi yönetimi sistemi, uzman bilgi sistemleri, karar destek sistemleri, girdi ve çıktı aygıtları, bilgi teknolojileri risk yönetimi, kurulum, sistemin test edilmesi gibi konularda eğitim almış olması gerekmektedir (Erol ve diğerleri 2015, 36).

Bu becerilerden ilk dördünün kapsadığı dersler için Türkiye’de uygulanan “staj başlangıç sınavı” ve “mali müşavirlik sınavı” konuları ile birlikte Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartlarının yayınlamış olduğu UES 2, UES 3 ve UES 4 incelenmiş ve burada karşılığı aranan dersler Tablo 8’deki “mesleki yeterlilik için eğitimde verilmesi gereken dersler” listesine eklenmiştir.

Tablo 8. Mesleki Yeterlilik İçin Eğitimde Verilmesi Gereken Dersler

Mesleki Becerileri İçeren Dersler	İşletme Bilgisi Becerilerini İçeren Dersler
Finansal Muhasebe	İletişim
Finansal Tablolar ve analizi	İşletme
Maliyet muhasebesi	Yönetim ve organizasyon
Muhasebe denetimi	Liderlik yönetimi
Vergi mevzuatı ve uygulaması	Risk yönetimi
Hukuk	Ekonomi
Muhasebe bilgi sistemi	Makroekonomi
Türkiye muhasebe standartları	Mikroekonomi
İş ve Sosyal güvenlik hukuku	Stratejik yönetim
Ticaret hukuku	Pazarlama
Borçlar hukuku	Proje yönetimi
Yönetim muhasebesi	Sayısal yöntemler (Yöneylem Araştırması)
Finansal yönetim	
Sermaye piyasası mevzuatı	
Maliye	
Genel Bilgi Becerilerini İçeren Dersler	Mesleki Etik, Tutum ve Davranış Becerilerini İçeren Dersler
Yabancı dil	Muhasebe ve mali müşavirlik meslek hukuku
Türkçe	Mesleki değerler ve etik
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (AİİT)	Meslek ahlakı
Matematik	
İstatistik	

Kaynak: Bu tablo “staj başlangıç sınavı” ve “mali müşavirlik sınavı” konuları (Bknz Tablo 5) ile birlikte Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartlarının yayınlamış olduğu UES 2, UES 3 ve UES 4 standartları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca tablonun hazırlanmasında Uyar (2008) ile Can ve Demirci (2016) tarafından yapılan çalışmalardan da esinlenilmiştir.

Tablo 8’de görüldüğü gibi 15’i mesleki, 12’si işletme bilgisi, 5’i genel bilgi ve 3’ü mesleki etik dersleri olmak üzere toplam 35 ders ortaya çıkmıştır. Bu becerilerin dışında kalan “Teknolojik beceriler” için ise Tablo 7’deki bilgiler kullanılacaktır.

Dersler için işletme bölümlerinin müfredatları incelenmiştir. Müfredatına ulaşamayan işletme bölümü araştırmada karşımıza çıkmamıştır. Araştırmada belirlenen dersler işletme bölümlerinin müfredatlarında aynen aranmış fakat aynı ders içeriğine sahip olabilecek farklı ders isimleri de incelenmiştir. Örneğin, “Yönetim ve Organizasyon” dersi için bazı üniversitelerde “Yönetim”, “İşletme Yönetimi 1-2”, gibi isimler karşımıza çıkmıştır. Böyle durumlarda dersin içeriği varsa incelenmiş istenen tutarlılık sağlanmışsa ders kabul edilmiştir. Eğer dersin içeriği yoksa kabul edilmemiştir.

6.2. Araştırmanın Örnekleme ve Yöntemi

Türkiye’deki üniversitelerde YÖK (2016) verilerine göre “işletme” isminde toplam 338 adet lisans bölümü yer almaktadır. Fakat bu isimlere baktığımızda “Havacılık İşletmeciliği”, “Sağlık Kurumları İşletmeciliği”, “Turizm İşletmeciliği” gibi sektörel amaçlı kurulmuş bölümlere rastlanılmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak muhasebe eğitimi veren ve müfredatlarının çoğunluğu Türkçe olan “İşletme Lisans Bölüm”leri incelendi ve toplamda 162 adet anakütle ile karşılaşıldı. Bu bölümlerden bazılarının yeni kurulmuş üniversitelerde olması, aktif olmaması, müfredatına ulaşamaması gibi sebeplerden dolayı çalışmanın araştırma alanı, kuruluş yılı eski olan ve müfredatları oturmuş üniversitelere yönlendirilmiştir. Bu sebeple çalışmanın sınırını 01.01.1950-01.01.2000 yılları arasında kurulmuş olan üniversitelerdeki “İşletme Bölümü” oluşturmuştur. Böylelikle 64 adet üniversitenin “İşletme Bölümü” incelenmiştir. Bu oran anakütlenin %39,51’ne karşılık gelmektedir.

Tablo 9. Araştırmada Kullanılan Üniversiteler

No	Üniversite Adı	No	Üniversite Adı
1	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	33	Haliç Üniversitesi
2	Adnan Menderes Üniversitesi	34	Harran Üniversitesi
3	Afyon Kocatepe Üniversitesi	35	Işık Üniversitesi
4	Akdeniz Üniversitesi	36	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
5	Anadolu Üniversitesi	37	İnönü Üniversitesi
6	Ankara Üniversitesi	38	İstanbul Bilgi Üniversitesi
7	Atatürk Üniversitesi	39	İstanbul Kültür Üniversitesi
8	Atılım Üniversitesi	40	İstanbul Üniversitesi
9	Bahçeşehir Üniversitesi	41	Kadir Has Üniversitesi
10	Balıkesir Üniversitesi	42	Kafkas Üniversitesi
11	Başkent Üniversitesi	43	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
12	Beykent Üniversitesi	44	Karadeniz Teknik Üniversitesi
13	Bogaziçi Üniversitesi	45	Kırıkkale Üniversitesi
14	Bülent Ecevit Üniversitesi	46	Kocaeli Üniversitesi
15	Celâl Bayar Üniversitesi	47	Koç Üniversitesi
16	Cumhuriyet Üniversitesi	48	Maltepe Üniversitesi

17	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	49	Marmara Üniversitesi
18	Çankaya Üniversitesi	50	Mersin Üniversitesi
19	Çukurova Üniversitesi	51	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
20	Dicle Üniversitesi	52	Mustafa Kemal Üniversitesi
21	Doğuş Üniversitesi	53	Okan Üniversitesi
22	Dokuz Eylül Üniversitesi	54	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
23	Dumlupınar Üniversitesi	55	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
24	Ege Üniversitesi	56	Pamukkale Üniversitesi
25	Erciyes Üniversitesi	57	Sakarya Üniversitesi
26	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	58	Selçuk Üniversitesi
27	Fırat Üniversitesi	59	Süleyman Demirel Üniversitesi
28	Galatasaray Üniversitesi	60	Trakya Üniversitesi
29	Gazi Üniversitesi	61	Uludağ Üniversitesi
30	Gaziantep Üniversitesi	62	Yeditepe Üniversitesi
31	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	63	Yıldız Teknik Üniversitesi
32	Hacettepe Üniversitesi	64	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Araştırma kapsamına giren üniversitelerin işletme bölümlerinin müfredatı internet sitelerinden incelenmiş ve Tablo 7 ile Tablo 8’de belirtilen derslerin karşılığı aranmıştır. İncelenen bu dersler Microsoft Excel 2010 programı vasıtasıyla frekans ve oransal verilere dönüştürülmüştür. Ayrıca Tablo 11, 13, 15, 17 ve 19’da gösterilen derslerin karşılanma oranlarını hesaplamak için aşağıdaki formülden yararlanılmıştır:

$$\text{Beklenen Toplam Ders} = (\text{Araştırılan üniversite sayısı}) \times (\text{Beceri İçin Gereken Toplam Ders}) \quad (1)$$

$$\text{Karşılaşılan Ders Frekansı} = \sum \text{Beceri için Gereken Derslerin Frekansı} \quad (2)$$

$$\text{Karşılaşılan Ders Oranı} = \frac{\text{Karşılaşılan Ders Frekansı}}{\text{Beklenen Toplam Ders}} \times 100 \quad (3)$$

Örneğin tablo 10’daki veriler aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$\text{Beklenen Toplam Ders} = 64 \times 13 = 832$$

$$\text{Karşılaşılan Ders Frekansı} = (\text{Tablo 10}) \text{ Toplam Frekans} = 630$$

$$\text{Karşılaşılan Ders Oranı} = \frac{630}{832} \times 100 = 75,72$$

6.3. Araştırmanın Bulguları

Araştırılan bölümlerdeki bulunan veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 10. Mesleki Becerileri Oluşturan Derslerin İstatistikleri

Dersler	Frekans	Oran (%)
Finansal (genel) muhasebe	64	100,00
Finansal yönetim	61	95,31
Maliyet muhasebesi	58	90,63
Hukuk	58	90,63
Yönetim muhasebesi	55	85,94
Muhasebe denetimi	54	84,38
Ticaret hukuku	53	82,81

Finansal (mali) tablolar ve analizi	52	81,25
Vergi mevzuatı ve uygulaması	50	78,13
İş ve sosyal güvenlik hukuku	48	75,00
Sermaye piyasası	47	73,44
Borçlar hukuku	44	68,75
Kamu maliyesi	38	59,38
Türkiye muhasebe standartları	22	34,38
Muhasebe bilgi sistemi	11	17,19

Muhasebe meslek adayının en önemli niteliklerini kazandığı “meslek beceri” yeterliliği derslerini incelediğimizde “finansal (genel) muhasebe” dersinin tüm bölümlerde olduğu, buna karşın “muhasebe bilgi sistemi” dersinin sadece 11 üniversitede okutulduğu görülmüştür. Yine öğrencilerin öğrenilmesi kaçınılmaz olan “Türkiye muhasebe standartları” dersi de %34,38 ile sondan ikinci sırayı alarak beklenenin çok altında kalmıştır.

Tablo 11. Mesleki Becerileri Oluşturan Derslerin Genel Olarak Karşılama İstatistikleri

Mesleki Becerilerde Beklenen Toplam Ders	Karşılaşılan Ders	
	Frekans	Oranı (%)
960	715	74,48

Genel olarak bakıldığında ise Tablo 11 ‘de görüldüğü gibi üniversitelerin işletme bölümleri %74,48 oranında muhasebe meslek adaylarına “mesleki beceri”yi kazanabilecek dersleri vermektedirler. Bu oranın daha yüksek olabilmesi için çağımızın muhasebecisinin öğrenmesi gereken “Türkiye muhasebe standartları” ve “muhasebe bilgi sistemleri” derslerinin işletme bölümlerinde daha çok yer alması gerekmektedir.

Tablo 12. İşletme Bilgi Becerilerini Oluşturan Derslerin İstatistikleri

Dersler	Frekans	Oran (%)
Pazarlama	63	98,44
İşletme	62	96,88
Ekonomi	52	81,25
Yönetim ve organizasyon	51	79,69
Mikroekonomi	50	78,13
Stratejik yönetim	50	78,13
Makroekonomi	49	76,56
Sayısal yöntemler	48	75,00
İletişim	42	65,63
Proje yönetimi	41	64,06
Liderlik yönetimi	20	31,25
Risk yönetimi	11	17,19

Muhasebe meslek adaylarının “işletme bilgisi becerileri”ni kazanması için verilen derslerin dağılımı Tablo 12’de görüldüğü gibidir. Buna göre “pazarlama” ve “işletme” dersleri en yoğun dersler olurken “liderlik yönetimi” ve “risk yönetimi” ise üniversitelerde en az yoğunluğa sahip dersler olmuştur.

Tablo 13. İşletme Bilgisi Becerilerini Oluşturan Derslerin Genel Olarak Karşılama İstatistikleri

İşletme Bilgisi Becerilerinde Beklenen Toplam Ders	Karşılaşılan Ders	
	Frekans	Oran (%)
768	539	70,18

Tablo 13 ‘te görüldüğü gibi üniversitelerin işletme bölümleri %70,18 oranında muhasebe meslek adaylarına “işletme bilgisi becerileri”ni kazanabilecek dersleri vermektedirler. Bu oran “mesleki beceri” oranına yakındır.

Tablo 14. Genel Bilgi Becerilerini Oluşturan Derslerin İstatistikleri

Dersler	Frekans	Oran (%)
Yabancı Dil	64	100
Türk Dili	64	100
Tarih	64	100
Matematik	64	100
İstatistik	61	95,31

Muhasebe meslek adaylarının meslek sınavlarında karşılaştıkları “yabancı dil”, “Türk dili” “tarih” gibi derslerin yanı sıra problem çözme, neden-sonuç ilişkisi kurabilme gibi analiz yetenekleri sağlayacak derslerin oluşturduğu “gene bilgi becerileri” istatistiklerine baktığımızda oranların yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Genel Bilgi Becerilerini Oluşturan Derslerin Genel Olarak Karşılama İstatistikleri

Genel Bilgi Becerilerinde Beklenen Toplam Ders	Karşılaşılan Ders	
	Frekans	Oran (%)
320	317	99,06

Tablo 15’te görüldüğü gibi muhasebe meslek adayına “genel bilgi beceri”sini kazandırmak için üniversitelerde verilen derslerin oranı %99,06 gibi yüksek bir orana sahiptir. Bunun nedeni “Yabancı Dil”, “Türk Dili” ve “Tarih” derslerinin tüm üniversitelerde zorunlu olmasıdır.

Tablo 16. Mesleki Etik, Tutum ve Davranış Yeterliliklerini Oluşturan Derslerin İstatistikleri

Dersler	Frekans	Oran (%)
Mesleki değerler ve etik	19	29,69
Meslek ahlakı	12	18,75
Muhasebe ve mali müşavirlik meslek hukuku	2	3,13

Tablo 16’ya baktığımızda muhasebe meslek adayının meslekle ilgi tutum, davranış, ahlak ve etik gibi değerlerin verildiği derslerin istatistiklerine baktığımızda oranların diğer yeterliliklere göre oldukça düşük kaldığını söyleyebiliriz. “Meslek hukuku” dersi sadece Afyon Kocatepe ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitelerinde seçmeli ders olarak yer almıştır. “Meslek ahlakı” dersi için “iş ahlakı” dersine de bakılmış fakat buna rağmen oran %18,75’te kalmıştır.

Tablo 17. Mesleki Etik, Tutum ve Davranış Yeterliliklerini Oluşturan Derslerin Genel Olarak Karşılama İstatistikleri

Mesleki Etik, Tutum ve Davranış Yeterliliğinde Beklenen Toplam Ders	Karşılaşılan Ders	
	Frekans	Oran (%)
192	33	17,19

Tablo 17’de görüldüğü gibi muhasebe meslek adayına “mesleki etik, tutum ve davranış” gibi yeterliliği kazandırmak için üniversitelerde verilen derslerin oranı %17,19’dur. Muhasebe meslek adayların bu yeterlilikleri kazanması için en büyük fırsatları yapacakları 3 yıllık stajdır.

Tablo 18. E-dönüşüm Yeterlilik Dersleri İçin Oluşan İstatistikler

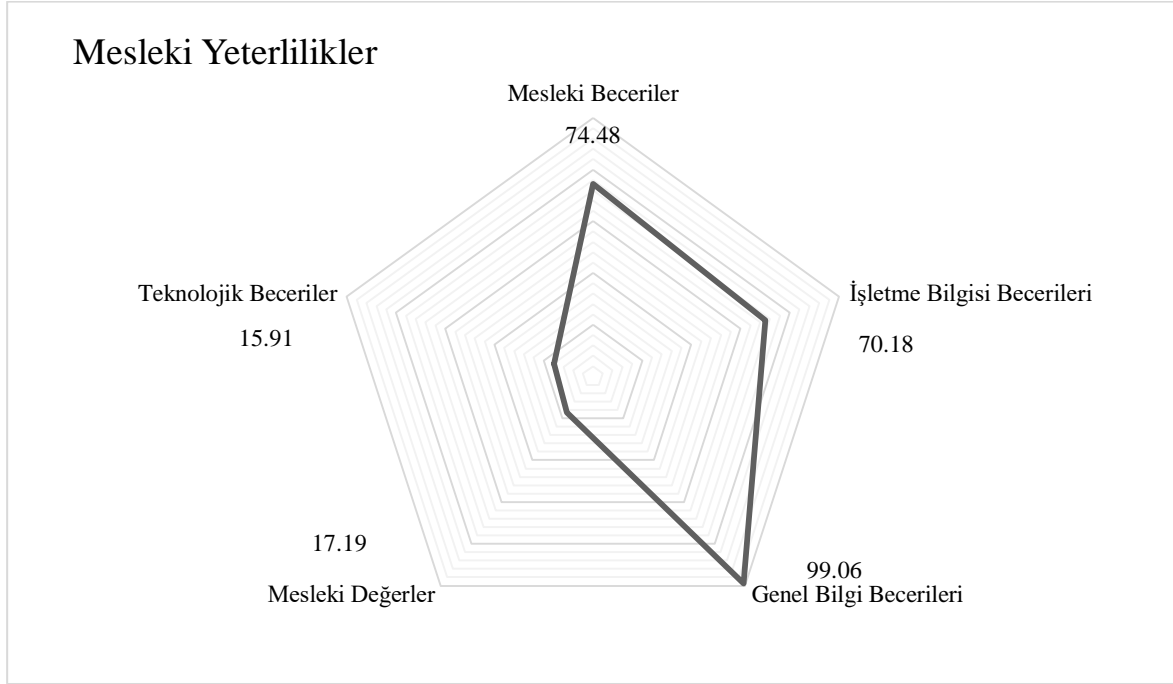
Seviye	Dersler	Frekans	Oran (%)
Temel Seviye	Temel bilgisayar eğitimi	53	82,81
	Ofis Programları eğitimi	5	7,81
	İnternet eğitimi	11	17,19
	İletişim yazılımı eğitimi / Mobil teknolojiler	1	1,56
	Güvenlik teknolojileri eğitimi	2	3,13
Orta Seviye	Muhasebe yazılımı eğitimi	27	42,19
	Elektronik uygulamalar eğitimi	0	0,00
	Veri tabanı yönetim yazılımı	11	17,19
İleri Seviye	ERP yazılımı eğitimi	1	1,56
	Genelleştirilmiş denetim yazılımları eğitimi	0	0,00
	Bulut bilişim eğitimi	1	1,56

Çalışmanın ikinci ana amacını oluşturan e-dönüşüm yeterliliklerinin oluşturduğu derslerin dağılımına Tablo 18’te baktığımızda en yüksek oranı yakalayan derslerin “temel bilgisayar eğitimi”, “muhasebe yazılımı eğitimi” ve “internet eğitimi” ile “veri tabanı eğitimi” olduğu görülmektedir. “Elektronik uygulamalar eğitimi” ve “genelleştirilmiş denetim yazılımları eğitimi” dersleri ile ilgili olarak herhangi bir içerikle karşılaşamamıştır. Özellikle e-dönüşüm sonrası ortaya çıkan kavramların anlaşılabilmesi ve bu kavramların uygulama yöntemi ile öğrenilebilmesi açısından önemli yer kaplayan “muhasebe yazılımı eğitimi”, “ERP yazılımı eğitimi”, “denetim yazılımı eğitimi” gibi olması gereken derslerin araştırma kapsamına giren üniversitelerde düşük bir oranda verildiği söylenebilir. Bunun nedenlerini araştırmak bir başka çalışmanın konusu olabilir. Ayrıca günümüz internet çağının gerektiği nitelikleri sağlayabilecek olan derslerin oranı da oldukça düşük kalmıştır. İlginç olan bir başka istatistik ise “ofis programları eğitimi” dersinin çoğu üniversitede ayrı bir ders olarak okutulmadığıdır. Elektronik tablolar, raporlama, sunum gibi önemli özellikleri taşıyan bu programlar Amerika’da yapılan araştırmada öğrenilmesi gereken en iyi 25 teknoloji içerisinde ilk 15’te yer aldığını yukarıdaki konularda bahsetmiştik. Hatta ilk sırada yer alan “elektronik tablolar” teknolojisinin açıklamasına baktığımızda “satırlara ve sütunlara düzenlenmiş verileri oluşturmak, düzenlemek ve analiz etmek için kullanılan bir bilgisayar uygulaması. Örnek: Microsoft Excel” şeklinde yer aldığını belirtelim.

Tablo 19. E-dönüşüm Yeterlilik Derslerinin Genel Olarak Karşılama İstatistikleri

Seviye	E-dönüşüm Yeterliliğinde Beklenen Toplam Ders	Karşılaşılan Ders	
		Frekans	Oran (%)
	704	112	15,91
Temel	320	72	22,50
Orta	192	38	19,79
İleri	192	2	1,04

Tablo 19 muhasebe meslek adayının günümüzde kazanması gereken teknolojik becerileri ait dağılımın Türkiye’deki üniversitelerin “işletme bölüm”lerinde ne kadar düşük seviyede kaldığını göstermektedir. Muhasebe mesleğinde teknolojik dönüşümün yaşandığı son yıllarda geleceğin meslek elemanlarını yetiştiren üniversitelerimizin bu oranları yükseltmesi gerektiği bir gerçektir.

Şekil 4. Mesleki Yeterliliklerin Genel Dağılımı

Genel olarak mesleki yeterliliklerin dağılımını gösteren Şekil 4’te görüldüğü gibi “Mesleki Beceriler”, “İşletme Bilgisi Becerileri” ve “Genel Bilgi Becerileri” dersleri üniversitelerde en yüksek seviyede okutulan derslerdir. Buradan üniversite müfredatlarının meslek sınavlarına yönelik yeterli düzeyde ders ve eğitim içerdiği söylenebilir. “Mesleki değerler”i oluşturan dersler ise daha çok “staj/deneyim” alanına bırakılmış gibi görünüyor. Çalışmadaki en düşük orana sahip olan “Teknolojik beceriler” ise maalesef müfredatlardaki yerini almakta zorlanmaktadır. Piyasaya

muhasabe meslek adayı yetiştiren üniversitelerin işletme bölümleri teknolojik gelişmeleri müfredatına yansıtmakta yavaş kaldığı söylenebilir.

Ülkemizdeki muhasabe eğitim sisteminin belirli noktalarda eksikliklerinin bulunduğu açıkça ortadadır. Buna karşılık muhasabe eğitimindeki eksik ve zayıf yönlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar tatmin edici düzeyde değildir. Söz konusu eksikliklerin çözümü muhasabe eğitimi için belirli stratejiler geliştirilip modern bir muhasabe eğitim sistemi altyapısını oluşturabilmekte yatmaktadır (Elmacı ve Sevim 2013, 257).

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Profesyonel muhasebecilerin başarı becerileri, organizasyonlarda hızlı ve etkin bir şekilde tepki göstermekle yükümlüdür. Dolayısıyla, etkin bir muhasebeci olmak için bilişim teknolojisi yeterliklerinin beceri setinin uygulanmasını sürdürmek için doğru beceriler karışımının geliştirilmesi gerekir. Bu beceri seti muhasebecileri muhasabe süreçleri boyunca yaptığı denetim, günlük finansal işlemleri kaydetme, finansal tablolar hazırlama ve karar verme gibi her konuda destekler.

Muhasebe mesleği her zaman işletmeler, diğer kuruluşlar ve her tür ve boyutta ekonomiyi şekillendirmek ve desteklemek için yardımcı olmuştur. Değer katmaya devam etmek için profesyonel muhasebeciler ve onları eğitenler ve istihdam edenler mevcut ihtiyaçları karşılamak ve ortaya çıkan talepleri ön planda tutmak zorundadırlar (ACCA 2016, 9).

Mevcut muhasabe eğitiminde ortaya çıkan yeni teknolojilerin ve sosyal değişimlerin ilerlemesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrencinin öğrenme gelişimini desteklemesini gerektirir. Bu nedenle, sınıf içinde ve muhasabe eğitim süreçlerinde bilgi ve iletişim teknolojisi uygulamasıyla akademisyenlerin ve öğrencilerin muhasabe alanında almış oldukları yeni disiplinler arası araçların teşvik edilmesi gereklidir (Gaviria ve diğerleri 2015, 994).

Bu çalışmada muhasebenin bilgi ve iletişim teknolojileri ile olan etkileşimi ele alınmış ve muhasabe alanında bilgi teknolojilerinin etkileşimiyle ortaya çıkan yeni kavramlar aktarılmıştır. Bu kavramlar daha çok önünde “e” harfi olan ve internet tabanlı çalışan uygulamaları kapsamaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan birisi profesyonel muhasabe adaylarının sahip olması gereken yeterliliklerle ilgilidir. Buna göre muhasabe adaylarının sahip olması gereken yeterlilikler “mesleki beceriler”, “işletme bilgisi becerileri”, “genel bilgi becerileri”, “mesleki etik, tutum ve davranış yeterlilikleri” ve “teknolojik beceriler (e-dönüşüm yeterlilikleri)” şeklinde sınıflandırılmıştır. Çalışmada bu yeterliliklerle ilgili dersler ortaya konulmuş ve Türkiye’de 64 üniversitedeki işletme lisans bölümlerinin müfredatlarında araştırma yapılmıştır. Sonuç olarak

“Mesleki Beceriler”, “İşletme Bilgisi Becerileri” ve “Genel Bilgi Becerileri” ile ilgili derslerin yeterli düzeyde verildiğini ortaya çıkarıldı. Buna karşın “mesleki etik, tutum ve davranış yeterlilikleri” ve “teknolojik beceriler (e-dönüşüm yeterlilikleri)” ile ilgili derslerin yeterli düzeyde olmadığı tespit edildi.

Çalışmada muhasebe meslek adaylarının gelişen küreselleşme ve sürekli değişen teknolojiye daha hazır olmaları için eğitimde verilmesi gereken e-dönüşüm yeterlilikleri (Teknolojik beceriler) ile ilgili dersler tavsiye edilmiştir (Bknz Tablo 7). Bu dersler “temel”, “orta” ve “ileri” seviye olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Bu derslerin aynı zamanda “yönetici adayı” olarak yetiştirilen “işletme lisans” öğrencilerinin sahip olması gereken “bilgi teknolojileri” özelliklerine de sahip olduğu düşünülmektedir. Bunun için her bir seviyede oluşan derslerin sırasıyla akademik dönemler içinde müfredatlara eklenmesi önerilmektedir. Bir üst seviye derslerinin eğitimi verilebilmesi için alt seviye derslerinin mutlaka öğrenciler tarafından alması önerilmektedir. Bu derslerin verilebilmesi için üniversitelerin yeterli düzeyde teknolojik alt yapıya sahip olması gerekir.

Temel seviyedeki dersler muhasebe meslek adaylarının bilgisayar kullanma yeteneklerini geliştirmek için önerilmiştir. Bu seviyede temel bilgisayar ve ofis eğitiminin yanı sıra günümüzde önemi giderek artan internet, güvenlik yazılımları ve mobil teknolojiler gibi derslerin müfredatlara girilmesi ve bu eğitimlerin verilmesi meslek adaylarının piyasada daha donanımlı olmalarını sağlayacaktır.

Orta seviyedeki dersler için muhasebe adaylarının temel seviyedeki derslerini tamamlamış olması ve finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, mali tablolar, vergi gibi temel muhasebe eğitimlerini alması uygun olacaktır. Orta seviyede özellikle “elektronik uygulamalar eğitimi” dersi günümüzde “elektronik tablolar, e-beyanname, e-defter” gibi ortaya çıkmış olan yeni kavramların anlaşılması ve uygulanması için önem arz etmektedir. Orta seviyedeki bir başka ders olan “veri tabanı yönetim yazılımı”, muhasebe yazılımlarının alt yapılarına ilişkin soruları cevaplayan ve geleceğin profesyonel muhasebe meslek adaylarının bu konuda bilgilenmesi sağlayacak önemli bir derstir.

Son seviye olan “ileri seviye” eğitimini oluşturan dersler, diğer alt seviyeleri tamamlamış ve belirli muhasebe eğitimini almış olan lisans seviyesinde son sınıfta olan muhasebe meslek adaylarını kapsamaktadır. Bu seviyede üç ders önerilmiştir. Bu derslerin üniversitelerde verilebilmesi için uygun teknolojik alt yapıya sahip olması gerekmektedir. Örneğin işletmelerde tüm departmanların verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayan bütünleşik bir sistem olan ERP (Enterprise Resource Planning-Kurumsal Kaynak Planlaması) yazılımları eğitimi için öğrencilere işletme ortamına benzer bir ortamın sunulması gerekmektedir. ERP yazılımları profesyonel muhasebecinin sahip olduğu tüm özellikleri kullanmak için gerekli olan işlemleri bünyesinde

barındırdığı için meslek adaylarının bu konuda eğitim almış olması önemli görülmektedir. Bu seviyedeki bir diğer ders olan “genelleştirilmiş denetim yazılımları” eğitimi muhasebe meslek adayları için, profesyonel meslekte önemli bir özellik olan “denetim” yeteneklerini oluşturmaları açısından dikkate değer bir adım olarak görülmektedir. İleri seviyede son ders olarak “bulut bilişim” eğitimi önerilmiştir. Bulut bilişim, muhasebe yazılımlarının geldiği son nokta olarak görülmektedir. Bu yazılımlar muhasebe mesleğinin geleceğinde söz sahibi olması beklenmektedir. Bu açıdan incelendiğinde meslek adaylarının bulut bilişim yazılımı konusunda eğitim almış olması profesyonel kariyerine önemli etki edeceği bir gerçekliktir.

Sonuç olarak muhasebe eğitiminde e-dönüşümü gerçekleştirmek kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Bunun için özellikle mesleki alanda yeterlilikleri oluşturan derslerin daha çok teknoloji ile birlikte eğitilmesi ve uygulanması muhasebe mesleğini icra edeceklerin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu (13 Haziran 1989), Resmî Gazete, 20194.
- ACCA 2016. “Professional Accountants The Future: Drivers of Change and Future Skills”, London, United Kingdom.
- Andone, I. 2007. “The Competency-Based Approach For Accounting Education In Romania”, http://anale.feaa.uaic.ro/anale/resurse/02_Andone_I_-_The_competency-based_approach_for_accounting_education_in_Romania.pdf (Erişim Tarihi: 20.02.2017).
- Başar, A. B. 2005. “Muhasebe Mesleğinde Başarı için İstenilen Bilgi ve Beceriler ile Muhasebe Eğitiminin Değişen Yüzü”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (13).
- Bayazıtlı, E. ve O. Çelik. 2004. “Muhasebe Eğitiminin Kalitesinin Arttırılmasında İlk Adım: Yükseköğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Etkinliğinin Analizi”, Antalya: XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu.
- Can, A. V. ve Ş. D. Demirci. 2016. “Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standardı 2 Muhasebe Eğitim Programlarının İçeriğine Uyum: Sakarya Üniversitesi Örneği”, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi ICAFR 16 Özel Sayısı.
- Çetiner, Y. T. 2009. “E-Dönüşümde Türkiye Nerede?”, Uluslararası Ekonomik Sorunlar, 31.
- Elmacı, O. ve Sevim, Ş. 2013. “Muhasebe Eğitiminde Hedef 2023: Stratejik Yol Haritası”, 32. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Antalya.

- Erkul, R.E. 2004. “Dünyada Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye’de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları”, II. Kamu Yönetimi Forumu, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Erol, M., F., Ü. Aslan ve Ş. Subaşı. 2015. "Muhasebe Derslerinde Teknoloji Kullanımı İle İlgili Öğrenci Görüşleri", *Journal Of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(1).
- Gaviria, D., J. Arango & A. Valencia. 2015. “Reflections About the Use of Information and Communication Technologies in Accounting Education”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 176.
- Ghasemi, M., V. Shafeiepour, M. Aslani & E. Barvayeh. 2011. “The Impact of Information Technology (IT) on Modern Accounting Systems”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Published by Elsevier Ltd., 28.
- Gençoğlu Ü., G. ve G. İşseveroğlu. 2010. “Türkiye’de Meslek Yüksekokullarındaki Eğitimin Muhasebe Mesleğine Katkısı Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe Finansman Dergisi*, 47.
- <http://www.tesmer.org.tr/post/139> (Erişim Tarihi: 18.01.2017).
- http://www.tesmer.org.tr/soru_cevap (Erişim Tarihi: 18.01.2017).
- Hunton, E. J. 2002. “Blending Information and Communication Technology with Accounting Research”, *Accounting Horizons*, 16(1).
- IAESB 2017. “Handbook of International Education Pronouncements”, Published by IFAC, New York, USA.
- İşevi, A. S., M. Günsur ve İ. Kavrakoğlu. 2004. “Şirketlerde E-Dönüşüm: Bilginin Öne Çıkışı”, http://eprints.rclis.org/7200/1/sirketlerde_e-donusum.pdf (Erişim Tarihi: 20-02-2017).
- Liyan, L. 2013. “The Impact of Information Technology on Accounting Theory, Accounting Profession, and Chinese Accounting Education”, *The Twelfth Wuhan International Conference on E-Business*.
- Mgaya, K. V. & E. G. Kitindi. 2008. “IT Skills of Academics and Practising Accountants in Botswana”, *World Review of Entrepreneurship, Management and Sust. Development*, 4(4).
- Mulder, M. 2014. “Conceptions of Professional Competence. In: S. Billett, C. Harteis, H. Gruber (Eds)”, *International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning*. Dordrecht: Springer.
- Negiz, N. 2011. “Elektronik Dönüşüm Karşısında Vatandaş Deneyimi: Isparta Belediyesi İncelemesi”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21.

- Pekdemir, R. ve M. M. Önal. 1999. “Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri”, Yönetim Dergisi, 10.
- Patrick, O. G., A. Anthony & B. Yaw. 2013. “The Adoption Of Information and Communication Technology In The Public Sector; A Study Of The Financial Management In The Ghana Education Service (GES)”, International Journal of Scientific & Technology Research, 2(12). <http://www.ijstr.org/final-print/dec2013/The-Adoption-Of-Information-And-Communication-Technology-In-The-Public-Sector-A-Study-Of-The-Financial-Management-In-The-Ghana-Education-Service-Ges.pdf> (Erişim Tarihi: 24.02.2017).
- Ramaj, B. Z., T. Begolli & M. Ujkani. 2014. “Impact of Information Technology In the Accounting Profession”, 5th International Conference “Information Systems and Technology Innovations: projecting trends to a New Economy”, https://www.researchgate.net/publication/294890069_Impact_of_information_technology_in_the_accounting_profession (Erişim Tarihi: 28.01.2017).
- Şenol, H. 2016. “Türkiye’de Muhasebe Alanında Yaşanan E-Dönüşüm Sürecine Genel Bir Bakış”, 3. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, Bakü.
- The Pathways Commission 2015. “In Pursuit of Accounting’s Curricula of the Future”, American Accounting Association, <http://commons.aaahq.org/posts/c0a7037eea> (Erişim Tarihi: 05.01.2017).
- TÜRMOB 2014. “2013 Faaliyet Raporları”, <http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/FaliyetRaporu.aspx> (Erişim Tarihi: 24.02.2017).
- Türker, M., Türker İ. ve Şimşek, A. (Ed.) 2015. “Uluslararası Eğitim Bildirileri El Kitabı”, TÜRMOB Yayınları 482, Ankara.
- Uyar, S. 2008. “Uluslararası Eğitim Standartları (IES) ve Akdeniz Üniversitesi’nde Muhasebe Eğitimi”, MODAV, 1.
- Weli I. 2015. “Accounting Students Attitude towards Computer, the Acceptance of the Accounting Information System's Course and Teaching Method”, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 172.
- YÖK 2016. “Birim İstatistikleri”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 23.02.2017).